

6. Лук А. Н. О чувстве юмора и остроумии / А. Н. Лук. – М.: Искусство, 1968. – 268 с.
7. Мартин Р. Психология юмора / Р. Мартин; пер. с англ. / Под. ред. Л. В. Куликова. – СПб.: Питер, 2009. – 480 с.
8. Носенко Е. Л. Походження, зміст та форми виявлення гумору як ресурсу психологічного подолання / Е. Л. Носенко, О. О. Зайва // Вісник Дніпропетровського університету. Педагогіка та психологія. – Дніпропетровськ, 2004. – № 7. – С. 22-31.
9. Носенко Е. Л. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості / Е. Л. Носенко, І. Ф. Аршава. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – 305 с.
10. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному / З. Фрейд. – СПб.: Азбука-классика, 2006. – 288 с.
11. Харченко О. Б. Гелотофобія як аспект виявлення емоційної вразливості / О. Б. Харченко // Сучасні проблеми науки та освіти. Матеріали 9-ї Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції 30 квітня-10 травня 2009 р., м. Алушта / Харків: Українська Асоціація «Жінки в науці та освіті», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009. – С. 143-144.
12. Peterson C. Character strengths and virtues: A handbook and classification / C. Peterson, M. E. P. Seligman. – New York: Oxford University Press, 2004.
13. Ruch W. Extending the study of gelotophobia: On gelotophiles and ka-tagelasticians / W. Ruch, R. Proyer // Humor: International Journal of Humor Research. – 2009. – Vol. 22. – № 1/2. – P. 183-212.
14. Ruch W. Fearing humor? Gelotophobia: The fear of being laughed at. Introduction and overview / W. Ruch // Humor: International Journal of Humor Research. – 2009. – Vol. 22. – № 1/2. – P. 1-25.
15. Ruch W. The fear of being laughed at (gelotophobia) and personality / W. Ruch, R. Proyer, D. Popa // Anuarul Institutului de Istorie "G. Baritiu" din Cluj-Napoca (Ed.), Series Humanistica. – 2008. – Vol. VI. – P. 53-68.

A brief review of the modern research results of different styles and forms of humor manifestation is given. The probability of the connection of humor realization peculiarities with the characteristics of the personality inner world and the possibility to realize on the basis of it the implicit diagnostics of mental health are substantiated.

Keywords: humor, mental health, implicit diagnostics, cognitive-experiential theory, positive psychology.

Отримано: 21.02.2010

Пізнання цінностей суб'єкта методом активного соціально-психологічного навчання

У статті розкрито проблема пізнання цінностей методом активного соціально-психологічного навчання (АСПН). Проаналізовано особливості глибинно-психологічних цінностей, що визначають поведінку особистості, та основні закономірності функціонування психіки.

Ключові слова: аксіологія, цінність, психокорекція, активне соціально-психологічне навчання, цілісність психіки, суперечливість психіки, психодинамічний підхід.

В статті раскрыта проблема познания ценностей методом активного социально-психологического обучения (АСПО). Проанализированы особенности глубинно-психологических ценностей, детерминирующих поведение личности, и основные закономерности функционирования психики.

Ключевые слова: аксиология, ценность, психокоррекция, активное социально-психологическое обучение, целостность психики, противоречивость психики, психодинамический подход.

Постановка проблеми. Формування сучасної особистості відбувається в умовах стрімких соціальних змін, які детермінують психічний розвиток індивіда. В ситуації вибору людина керується власними цінностями – усвідомленими або неусвідомленими – значимими установками, стереотипними судженнями, заснованими на інфантильних переживаннях, які можуть бути не актуальними в ситуації теперішнього. Протиріччя між соціальними вимогами та глибинно-психологічними, внутрішньо-індивідуальними бажаннями суб'єкта можна розв'язати шляхом пізнання неусвідомлюваних цінностей за методом активного соціально-психологічного навчання (АСПН), що розкриває можливості для аналізу несвідомих глибинних компонентів психічної структури у їх свідомій презентації через символічне представлення у малюнках, за допомогою психодраматичних прийомів, ролівої гри тощо. Процес психокорекції в групах АСПН будується на усвідомленні власних глибинних механізмів психіки. Навчання в групі відбувається опосередкованим шляхом, через пізнання, не нав'язуючи особистості теоретичних знань, які можуть бути не зрозумілими без практичного представлення.

Мета статті полягає в аналізі наукових джерел з проблеми дослідження глибинно-психологічних цінностей суб'єкта за методом активного соціально-психологічного навчання.

Аналіз останніх наукових праць. Аксиологія як наука про цінності активно розвивалась філософами [2; 13]. Зокрема, увага приділялась цінностям життя, вірі в Бога, єдності із природою, пошуку ідеалу або істини. Психологи та соціологи [3; 4; 5; 8; 10; 11] націлені на вивчення ціннісних орієнтирів людини, які можна простежити в суспільній поведінці, колективній праці, направленості людини на конкретний вид діяльності. Сучасні психологічні дослідження [7; 9; 14] розглядають проблему формування цінностей через пізнання сфери несвідомого, внутрішніх суперечностей психіки, через дослідження проблеми єдності свідомого та несвідомого компонентів психіки, формування цілісної особистості.

Виклад основного матеріалу. Складний процес формування структури особистості, її “Я-концепції”, цілісної психіки суб'єкта у сучасних умовах стрімких соціальних змін зумовлений рядом зовнішніх чинників. Ціннісний компонент структури особистості реалізується в можливості людини адаптуватись до вимог соціуму, які оцінюються індивідом як значимі чи не значимі об'єкти для існування. Проблеми формування цінностей та ціннісних орієнтацій розглядаються в контексті розвитку цілісності індивіда, подоланні внутрішніх психічних суперечностей. Цілісність співвідноситься з поняттям “Самість” та розглядається в єдності раціонального і ціннісного компонентів [2], в єдності свідомості та несвідомого [14].

Проблема цілісності, зінтегрованості психіки розглядається в ракурсі вивчення питання поділу надіндивідуальних та індивідуальних цінностей. Класифікація цінностей розроблена відповідно способу життя людини, переважаючих інтересів, установок, мотивів, особистісного вибору, пошуку сенсу життя, задоволення потреб, які структурують ціннісну свідомість, та гендерних і вікових відмінностей. Проте, такий поділ цінностей досить поверхневий, оскільки не охоплює внутрішніх психічних механізмів, які діють за власними законами та не підпорядковані соціальним вимогам. Виховуючись у референтній групі, людина унаслідок певні поведінкові установки, норми життя та ціннісні категорії, проте вони перетворюються у внутрішній компонент психіки і визначають індивідуальну направленість суб'єкта за його емоційною зацікавленістю в задоволенні внутрішніх потреб і цінностей. Таким чином, варто наголосити на проблемі цілісності психіки, яка досягається шляхом нівелювання конфлікту між отриманими від значимих людей установками та внутрішньо-

сформованими, індивідуальними ціннісними орієнтирами людини. “Цілісність людини – це не лише її психологічні стани, але й спосіб життя” [2, 68], а отже простежити елементи прояву гармонійності чи суперечливості психіки суб'єкта можна за направленістю його життєвої позиції. Суперечності в структурі ціннісного компонента пов'язують з протилежністю суспільних, соціальних правил поведінки та психічних, внутрішніх, індивідуальних характеристик особистості, про що зазначалось вище. Так, В. П. Баришков [2] наголошує на виникненні ціннісного конфлікту, який спричинений свідомим неприйняттям конкретної цінності, яка в певний час була актуальною для людини. Гармонійна особистість поєднує в собі компоненти емоційної та загальнокультурної направленості. Тобто, цілісна особистість внутрішньо організована: її різносторонні цінності не витісняють одна одну, а взаємодоповнюють [9]. Метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН), розроблений проф. Т. С. Яценко, націлений на розвиток цілісної, гармонійної особистості. Принципи роботи в групі АСПН, методи пізнання несвідомого компонента психіки дозволяють досягти інтеграції внутрішнього світу людини, пізнаючи його у процесі взаємодії з іншими учасниками групи, підносячи неусвідомлені детермінанти до усвідомлення та розуміння.

Оцінюючи дійсність, людина її переживає, що є основою формування ціннісного відношення, чуттєвості, інтуїтивного сприйняття, яке відображається у культурному житті індивіда. Основа ціннісних орієнтирів визначається не лише соціальними умовами, а й “внутрішніми передумовами особистості, які акумулюють попередній соціальний та особистісний досвід” людини [2]. За психодинамічним підходом Т.С. Яценко аналіз несвідомої сфери психіки суб'єкта націлений на вивчення особливостей існування прихованих від свідомості внутрішніх детермінант поведінки, обумовлених минулим досвідом дитинства. Такий досвід простежується в інфантильних бажаннях, ірраціональних діях, протиріччях між декларованим текстом і реальною поведінкою, що вказує на наявність протилежних цінностей, які визначають психічну динаміку.

Процес становлення особистості пов'язаний з прийняттям або відчуженням соціальних вимог, які можуть перетворитись в індивідуальні характеристики людини, яка їх переживає. В. П. Баришков [2] вказує, що цінності можуть бути пізнаними лише за допомогою почуттів, але не розумом, що підтверджується у процесі психокорекційної роботи. Формування ціннісного компонента психіки відбувається завдяки можливості вільного вибору людини.

Стереотипи, установки і правила соціального життя приймаються індивідом не завжди усвідомлено, тому варто вказати на свідоме та несвідоме переживання цінностей. Формування власної ієрархії цінностей емотивно обумовлене, що простежується у перевагах однієї цінності над іншою залежно від актуальних переживань, які виникають ситуативно. Сталість або мінливість цінностей у структурі психічного можна простежити в процесі діалогу психолога та протагоніста під час роботи в групі. Так, людина часто заперечує важливість життєвих пріоритетів, які можуть структурувати її особистісну позицію, або ж у різних варіативних аспектах підтверджувати значимість одних цінностей перед іншими. Робота практичного психолога повинна бути націленою на піднесення отриманих в процесі роботи з клієнтом даних до його свідомості, щоб сама особистість мала право вирішувати, за яким напрямком коректувати власну поведінку.

У взаємодії із соціумом можливий не лише вибір цінностей індивідом, але й приєднання до уже наявних цінностей, що передбачає втрату власної індивідуальності. Зокрема, розглядають проблему насичення “чужими” цінностями, що мінімізує можливості формування істинних, особистісних цінностей. Так, М. К. Мамардашвілі поділяє цінності на “мертві” та “живі”. “Мертві” цінності – це нав’язані, стереотипні, стандартні думки та почуття, які займають увесь психічний простір людини, що не дозволяє сформуватись в ньому істинним, “живим”, потрібним саме особистості цінностям [2]. Зовнішні умови, в яких опиняється індивід, оцінюються ним і, на основі внутрішніх виборів, формуються в особистісні цінності.

Я.Л. Коломинський [10] розглядає поняття соціальної психіки, виділяючи складовими в ній суб’єктивні переживання окремих людей, які стають масовими через одноманітність та одночасність виникнення. Спілкування між людьми передбачає обмін соціально-психологічними еталонами, які вміщують три компоненти: когнітивний, образний, емоційний, що пов’язані між собою, проте домінування одного із компонентів залежить від віку людини, її соціального статусу та інтелектуального розвитку. Автор вбачає в соціально-психологічних еталонах позитивну роль, оскільки вони зберігають соціально-психологічну культуру особистості, регулюють взаємовідносини між людьми, формують систему мотивів, мінімізують енергетичні витрати [10, 104]. Поряд з соціальною психікою Я.Л. Коломинський виділяє “революціонізуючі фактори”, які впливають на зміну еталонів і переоцінку цінностей. Ціннісні орієнтації проявляються в шаблонах, які відображають мотиваційно-потребову сферу особистості. Проте, всі цінності, які

задовольняють потреби індивіда, проходять через їх індивідуальне сприйняття людиною, завдяки чому визначаються критерії їх важливості, необхідності, а тому вони неоднакові для кожної окремої особистості. А. Адлер зазначав, що “цінності особистості визначаються відношенням до себе та ступінню задіяності у суспільній праці” [1, 106]. Відповідно до окресленого, варто наголосити на особистісному бажанні індивіда приймати певні еталони поведінки та “зацікавлено” діяти в суспільстві. Цінності формуються через оцінки, які людина здійснює в процесі онтогенезу до всього, з чим зустрічається. Отже, особистість оцінює не лише об’єкти зовнішнього світу, але й власне себе, своє “Я”. Тому самооцінка та самоцінність людини тісно пов’язані з її власними критеріями ціннісних категорій, загалом, визначаючи поняття “добре-погано”, яких навчають батьки або значимі люди з дитинства. Цінність людини для самої себе пов’язана з її цінністю для інших, що можна простежити на матеріалі занять в групі АСПН, які розкривають залежності людини від інтроєктів, “подарованих” батьками, нівелюючи можливості власного вибору людини, котра в зрілому віці може керуватись правилами та настановами значимих людей, а не своїми власними. Пропонуючи протагоністові роботу з неавторськими малюнками, неодноразово звертається увага на вибір ним саме тих картин, які певною мірою відображають внутрішній світ людини та на які проектується значимі ситуації життя. Так, відчуваючи “прив’язаність” до батьківських стереотипів, індивід обирає малюнок із зображенням зв’язаної людини, обмеженої в рухах, з зображенням собаки на прив’язі, тощо.

Ціннісні орієнтації є соціальним феноменом, а отже, їх становлення нерозривно пов’язане з оточенням, в якому формується особистість людини. Цінності простежуються через стереотипні дії, нормативну поведінку та історично обумовлені, а тому вказують на практичну свідомість. В процесі соціалізації формуються саме нормативні цінності, а умовні, глибинні, інфантильні залишаються не розкритими і не пізнаними особистістю [13], адже вся поведінка індивіда обмежується правилами та нормами, які є значимими для більшості людей, тобто для соціальної групи, нації, тощо. Нормативні цінності вказують, як “потрібно діяти”, а умовні реалізуються в “хочу” індивіда. Часто незрозумілою стає поведінка людини, яка, попри всі професійні досягнення та соціальні успіхи, має інфантильний характер і зорієнтована на егоїстично направлену поведінку. Проте, в процесі психокорекційної роботи виявляється, що інфантильність індивіда зумовлена, в першу чергу, неможливістю задовольнити власне “хочу” в реальному житті, а отже, вона

(інфантильність) реалізується поза свідомим сприйняттям в ірраціональних і не зрозумілих для самої людини діях. Практична психологія дозволяє простежити рівень адаптованості людини до соціального середовища відповідно до її внутрішніх потребам, що гармонізує особистість і розкриває нові можливості для цілісної реалізації власних цінностей.

Ю.Л.Горбенко [7], посиляючись на праці К. Г. Юнга, розглядає свідомі та несвідомі ціннісні орієнтації. На думку автора, несвідомі ціннісні орієнтації є “фільтрами”, які блокують діяльність людини. Сформувавшись свідомо, несвідомі ціннісні орієнтації визначають поведінку людини. Невизначеність індивіда у виборі цінностей проявляється в суперечностях та нестійкості самих цінностей. О.І.Пенькова [11] наголошує на свідомому ставленні до дійсності як складової ціннісних орієнтацій. За дослідженнями автора, внутрішня суперечність може бути зумовлена лише розбіжностями між соціальними та індивідуальними цінностями. Такі розбіжності можна знівелювати, виховавши конструктивну для соціуму громадську позицію людини, яка орієнтована на досягнення відповідності у соціально-прийнятій поведінці. Велика роль надається сім’ї, яка повинна навчати дитину нормам та правилам, що існують в суспільстві. Проте, педагогічний підхід не охоплює психічних механізмів, які структурують та доповнюють людську поведінку та спосіб життя новим змістом, наповненим минулим досвідом, майбутніми прагненнями та гармонійністю чи суперечливістю внутрішніх ціннісних компонентів. Деякі дослідники [6] вважають, що індивідуальні цінності переважають над соціальними, тому що цінність завжди суб’єктивна. В рамках психодинамічного підходу Т. С. Яценко [14] внутрішні суперечності розглядаються як протиріччя між вимогами, які ставляться до індивіда суспільством та пов’язані з інфантильними прагненнями суб’єкта.

У 50-80-х роках цінності поділяли на “розумні” та “нерозумні” [6]. Перші сприяють розвитку особистості, реалізуються у творчості, направлені на конструктивну діяльність. Друга група цінностей призводить до деградації, оскільки індивід націлений на неконструктивну поведінку. Ціннісні орієнтації, як складові структури особистості, характеризуються нестійкістю і легко змінюються в процесі соціалізації [5]. Проте, як зазначає В.А.Горяніна [8], не всі цінності змінюються: деякі можуть бути стабільними і для їх зміни потребується багато часу. Практика психокорекційної роботи підтверджує, що інфантильні цінності є сталими і важливими для людини, незалежно від її вікових та професійних змін. Лише особистісні зміни, пов’язані із психокорекцією, можуть впливати на

зміну цінностей суб’єкта, але якщо індивід їх усвідомлює та розуміє значимість чи не значимість пізнаних цінностей для самого себе.

Б.І.Додонов [9] розглядав цінності через призму емоційних переживань людини. Оскільки оцінка дійсності здійснюється людиною за допомогою переживань, емоцій та почуттів, то автор наголосив на формуванні цінностей індивіда через емоційне прийняття певних життєвих ситуацій. Дослідник вказав на потребу в емоційному насиченні як основну складову ціннісного сприйняття. Незалежно від полярності емоцій, формується потреба в них, що викликає певну направленість індивіда на таку діяльність, яка компенсує дефіцит емоцій і визначається цінною. Відповідно до переважаючих емоцій, які виникають у конкретний період життя людини, можна говорити про направленість індивіда, проте суто теоретичної класифікації такої направленості не може існувати, тому особистість має свою ієрархію потреб, почуттів та емоцій, яка суттєво може різнитись від системи цінностей інших людей. Індивід переживає сильні емоційні стани в спогадах, інтересах, мріях, які є актуальними для нього в теперішньому житті. Тому й використовують поняття істинних та ілюзорних оцінок дійсності. Цінності людини, які простежуються в її минулих спогадах, часто формують плани на майбутнє, що визначає спрямованість особистості. За дослідженнями психодинамічного напрямку варто вказати, що цінності не лише залежать від емоцій людини, але й детерміновані емотивністю психіки, яка спричинена драматичними переживаннями [14].

Т. С. Яценко зазначає, що умовні цінності можуть бути прихованими від суб’єкта, а можуть бути відкритими для пізнання, що пов’язано із рівнем їх інтеграції з соціальними нормами. Умовні цінності поділяють на базові і ситуативні, відповідно до захисної системи психіки. Вони не повністю усвідомлюються індивідом, впливають на всі його дії та породжують ригідність і стереотипність поведінки. Суперечність психіки зумовлена наявністю протилежних тенденцій: “до сили” та “до слабкості”, “від людей” та “до людей”, “до життя” та “до психологічної смерті”. Тенденція “до сили” базується на умовних цінностях, які неможливо повністю пізнати без вивчення глибинно-психологічних цінностей. В свою чергу, глибинно-психологічні цінності пов’язані з психологічним егоїзмом і тяжіннями едіпового характеру. Вони задають динаміку психічної енергетики, яка проявляється у свідомості [14, 87]. Пізнання неусвідомлюваних цінностей дозволяє людині розвивати свій соціально-перцептивний інтелект, реагувати на актуальні ситуації зріло, розуміючи цінності дитинства, які можуть у дорослому житті недоречно визначати пріоритети людини, адже глибинні цінності мають завжди інфантильний характер.

Аналіз стенографічних записів занять груп АСПН дозволяє простежити елементи роботи з глибинно-психологічними цінностями суб'єкта. Так, про суперечливий характер цінностей свідчить наявна розбіжність між діями протагоніста та декларованим текстом, отриманим у процесі діалогу. Особистість може проговорювати, що цінує в людях чесність, проте в реальних діях їй важко щиро висловити власні почуття до близьких людей. Прикладом вказаного протиріччя виступає наслідування цінностей батьків, які для особистості є рушійними у власних досягненнях та особистих діях. Незважаючи на декларовані цінності, кожна особистість має свої індивідуальні цінності, які відображають її внутрішні переживання і пов'язані із ситуаціями дитинства, проте вони неусвідомлені, глибоко приховані від свідомості.

Психокорекційна робота в групах АСПН базується на пізнанні внутрішніх суперечностей психіки, що дозволяє гармонізувати внутрішню психічну структуру, будувати конструктивні стосунки з іншим людьми на правах рівності, доброзичливості та підтримки. Досліджено, що людина може змінювати власну поведінку шляхом усвідомлення непродуктивності своїх попередніх дій, що досягається різними методами активного соціально-психологічного навчання [14]. Пізнати глибинно-психологічні цінності людини можна використовуючи методи АСПН у процесі тривалої психокорекційної роботи. Умовні цінності пізнаються у процесі роботи в групі АСПН за емоційними реакціями суб'єкта та його очікуваннями. Таким чином, психокорекція дозволяє суб'єкту усвідомити власні приховані від свідомості детермінанти поведінки, пізнаючи їх доцільність у ситуації теперішнього, а також гармонізувати взаємодію нормативних та глибинно-психологічних цінностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, глибинно-психологічні цінності детерміновані едіпальними ситуаціями дитинства та інфантильними позиціями суб'єкта. Пізнання цінностей дозволяє розкрити основні суперечливі тенденції психіки. Через усвідомлення внутрішніх психічних детермінант досягається цілісність, гармонійність особистості. За методом активного соціально-психологічного навчання розкриваються передумови для психокорекції емоційних станів суб'єкта, що обумовлені інфантильною позицією. Психокорекційна робота в групі АСПН сприяє формуванню зрілого світогляду та прийняття власних усвідомлених цінностей у єдності з неусвідомленими цінностями, що гармонізує психіку та направляє її енергетичну динаміку в конструктивне русло. Проблема глибинних цінностей малодосліджена, а тому передбачає нові шляхи для пізнання сфери несвідомого, що дозволить розкрити внутрішню зумовленість глибинно-психологічних цінностей.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Понять природу человека / Пер. Е. А. Цыпина – СПб.: Академический проект, 1997 – 256 с.
2. Барышков В. П. Аксиология личностного бытия / Под ред. В. Б. Устьянцева. – М.: Логос, 2005. – 192 с. – (Золотая коллекция).
3. Боришевський М. Й. Психологічні закономірності розвитку громадської свідомості та самосвідомості особистості. У 2-х т. / М. Й. Боришевський, М. І. Алексеєва, В. В. Антоненко та ін.; За загальною редакцією М. Й. Боришевського. – К., 2001. – 308 с.
4. Буякас Т. М. Личностное развитие в условиях работы самопонимания, опосредованной символами // Вопросы психологии. – 2000. – № 1. – С. 96 – 109.
5. Волочков А. А., Ермоленко Е. Г. Ценностная направленность личности как выражение смыслообразующей активности // Психол. журнал. – 2004. – Т. 25, № 2. – С. 17 – 26.
6. Головин С. Ю. Словарь психолога-практика / Сергей Юрьевич Головин. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Харвест, 2007. – 976 с. – (Библиотека практической психологии).
7. Горбенко Ю. Л. Свідомі та несвідомі ціннісні детермінанти поведінки особистості // Зб. Наукових праць ін.-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка – К.: 2001. – Т. III, ч. 7. – 284 с.
8. Горянина В. А. Психология общения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Горянина. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр “Академия”, 2007. – 416 с.
9. Додонов Б. И. Эмоция как ценность – М.: Политиздат, 1978. – 272 с.
10. Коломинский Я. Л. Социальные эталоны как стабилизирующие факторы “социальной психики” // Вопросы психологии. – № 1, 1972. – С. 99 – 110.
11. Пенькова О. І. Сімейно-родинні ціннісні орієнтації як фактор розвитку громадської спрямованості старшокласників // Наукові записки інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. академіка С. Д. Максименка – К.: Нора-Прінт, 2004. – Вип. 24. – 384 с.
12. Попова Е. В. “Есть ценностей незабываемая скала”. Духовные ценности в отечественной философии и литературе // Литература в школе. – 2003. – № 7. – С. 22 – 26.
13. Столович Л. Н. Об общечеловеческих ценностях // Вопросы философии. – 2004. – № 7. – С. 86 – 97.

14. Яценко Т., Іваненко Б., Євтушенко І. Глибинна психокорекція та упередження психічного вигорання. Частина 1. – К.: Главник, 2008. (Серія “Бібліотечка соціального працівника”). Бібліогр.: с. 173 – 175.

The problem of perception of the values by means of active social and psychological education (ASPE) method is elucidated in the article. The main principles of functioning of psyche in interconnection with deep-laid psychological values, which determine the subject's behaviour, are analyzed herein.

Keywords: the axiology, the value, the active social and psychological education, self-contradictions psyches.

Отримано: 22.02.2010

УДК 373.5.016:811.112.2:159.9

І.Л.Онуфрієва, Л.А.Онуфрієва

Проблеми самостійної роботи студентів у процесі оволодіння іноземною мовою (на дослідженні студентів немовних спеціальностей вишу)

Стаття розкриває проблему самостійної роботи студентів у процесі оволодіння ними іноземною мовою. Реформа загальноосвітньої, професійної та вищої школи передбачає підвищити питому вагу самостійної пізнавальної діяльності в процесі навчання, яка є важливою передумовою подальшої самоосвіти. Мета навчально-виховного процесу у виші – здатність студента до самостійної діяльності як риси особистості.

Ключові слова: самостійна робота, самоконтроль, навчальна діяльність, самоорганізація, самокерування, особистість, самостійність, іноземна мова, оволодіння.

Статья раскрывает проблему самостоятельной работы студентов в процессе овладения ими иностранным языком. Реформа общеобразовательной, профессиональной и высшей школы предусматривает повышение значения познавательной деятельности в процессе обучения, которая является важной предпосылкой дальнейшего самообразования. Цель учебно-воспитательного процесса в вузе – способность студента к самостоятельной деятельности как черты личности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, самоконтроль, учебная деятельность, самоорганизация, самоуправление, личность, самостоятельность, иностранный язык, овладение.

Опанування іноземною мовою є однією із складних і актуальних проблем педагогічної психології. Про це свідчить наявність великої кількості різноманітних спецкурсів, що існують у найрізноманітніших формах і видах. Проте всі відео- чи комп'ютерні курси, звичайно, жодним чином не применшують значення традиційного “урочного” способу навчання. Адже якщо певні знання, що стосуються значень слів чи фраз або формальних правил конструювання речень, можна набути через книжки, словники або “технічні” засоби, то організувати взаємодію научуваних так, щоб навчання іноземній мові не зводилось до діяльності запам'ятовування чи навіть мислення, а щоб це було справжнє учіння і справжня комунікація, може лише викладач, і то доклавши неабияких зусиль. У сучасних умовах стрімкого розвитку науки і техніки, швидкого накопичення та оновлення інформації неможливо навчити людину на все життя, важливо пробудити у неї інтерес до накопичення знань, навчити її вчитися. Це вносить новий акцент у соціальне замовлення суспільства школі. Психологи та педагоги стурбовані тим, щоб школа приділяла більше уваги підготовці учнів до активної самостійної діяльності. Як вказував Л.М. Фрідман, для того, щоб у кожній нашій людини праця набула форми самодіяльності, необхідно, щоб все її попереднє життя, вся її діяльність також набула форми самодіяльності. Реформа загальноосвітньої, професійної та вищої шкіл передбачає підвищити питому вагу самостійної пізнавальної діяльності в процесі навчання, яка є важливою передумовою подальшої самоосвіти.

Саме викладач і співучні можуть дати якісний зворотний зв'язок, і лише у груповій роботі можна не лише порівняти свій темп прирощення знань з темпом інших, але й подолати так званий психологічний бар'єр, що виникає тільки у реальному спілкуванні. Звернімо увагу на таку обставину, що за самою структурою заняття, на відміну від власне змісту заняття, вузівські “групи” з іноземної мови принципово не відрізняються від шкільних, і тому їхні функції де в чому збігаються. Зокрема, студентська чи шкільна група являє собою справжню “фантомну” групу на кшталт психотерапевтичних фантомних ситуацій [1, 3].

Фантомною групою (ситуацією) є така група, у якій моделюється, імітується спілкування реальних носіїв мови. З одного боку, в такій комунікації студент має можливість відпрацьовувати навички слухання іноземного мовлення (хоч і доволі грубо), і набагато краще